


ks. Kazimierz Ginter

Pontificia Università della Santa Croce

k.ginter@outlook.it

 <https://orcid.org/0000-0002-6582-1374>

Formacja liturgiczna wiernych świeckich w prałaturze Opus Dei

 <https://doi.org/10.15633/ps.27301>

Ks. Kazimierz Ginter – ur. w Warszawie 17.01.1969 roku, profesor historii Bizancjum i historii liturgii na Pontificia Università della Santa Croce w Rzymie.

Article history • Received: 2 Feb 2023 • Accepted: 27 May 2023 • Published: 30 Sep 2023

ISSN 1428-5673 (print) • **ISSN** 2391-6575 (online) • Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Abstract

Formacja liturgiczna wiernych świeckich w prałaturze Opus Dei

Formacja wiernych świeckich prałatury Opus Dei jest ściśle powiązana z jej celami, czyli promowaniem powszechnego powołania do świętości i uświęcania się przez pracę. Punktem odniesienia, poza nauczaniem Magisterium, zawsze jest nauczanie założyciela Opus Dei. W jej centrum znajduje się formacja do prawidłowego przeżycia sakramentu eucharystii. Świeccy są w tym celu formowani zarówno przez wykłady i pogadanki, przez codzienną praktykę mszy świętej, jak i przez zwyczaje eucharystyczne oraz rozważanie tekstów liturgicznych.

Keywords: formacja liturgiczna, świeccy, Opus Dei, św. Josemaría Escrivá de Balaguer

Abstrakt

Liturgical Formation of the Lay Faithful in the Prelature of Opus Dei

The formation of the lay faithful of the Prelature of Opus Dei is closely linked to its objectives, namely the promotion of the universal vocation to holiness and sanctification through work. The point of reference, beyond the teaching of the Magisterium, is always the teaching of the Founder of Opus Dei. At its center is formation for the proper experience of the Sacrament of the Eucharist. The laity are formed for this purpose both through lectures and talks, through the daily practice of the Mass, and through Eucharistic customs, as well as through the consideration of liturgical texts.

Słowa kluczowe: liturgical formation, laity, Opus Dei, St Josemaria Escriva de Balaguer

Opus Dei (Dzieło Boże) zostało powołane z natchnienia Bożego przez św. Josemarię Escrivę 2 października 1928 roku, aby przypomnieć prawdę o powszechnym powołaniu chrześcijan do świętości. Prawda ta została w specjalny sposób potwierdzona na Soborze Watykańskim II w konstytucji *Lumen gentium*. Dobrze misję Dzieła charakteryzuje Jan Paweł II w konstytucji apostolskiej *Ut sit*, promulgowanej 28 listopada 1982 roku, w której Opus Dei zostaje erygowane jak prełatura personalna:

Kościół z wielką nadzieją kieruje swą macierzyńską troską i myślą na Opus Dei (Dzieło Boże), które, pod wpływem natchnienia Bożego, założył w Madrycie w dniu 2 października 1928 roku Sługa Boży Josemaría Escrivá de Balaguer, aby się stało mocnym i skutecznym narzędziem zbawczego posłannictwa Kościoła dla życia świata. Instytucja ta, od swoich początków, usilnie stara się o to, aby nie tylko jasno określić powołanie świeckich w Kościele i w społeczności ludzkiej, lecz również zrealizować je w praktyce oraz, żeby urzeczywistniać naukę o powszechnym powołaniu do świętości i szerzyć uświęcenie pracy i, poprzez pracę zawodową, w każdym środowisku społecznym. O to samo zabiega poprzez Stowarzyszenie Kapłańskie Świętego Krzyża w wypełnianiu świętego posługiwania przez kapłanów diecezjalnych¹.

Aby misja apostolska Opus Dei mogła być realizowana, Kościół powierza prełatowi zadanie udzielania wiernym niezbędnej formacji². Jakkolwiek duch Opus Dei jest świecki, to w formacji świeckich członków Opus Dei liturgia odgrywa bardzo ważną rolę i możemy mówić o formacji liturgicznej świeckich.

W dalszej części artykułu przyjrzymy się temu, co mówił sam założyciel o liturgii – w szczególności o mszy świętej, a także co rozumiał przez formację liturgiczną. Jest to bardzo istotne, ponieważ św. Josemaría pełni ogromną rolę w życiu wiernych Opus Dei, jest nazywany

1 Por. Joannes Paulus II, *Constitutio Apostolica „Ut Sit”*, „Acta Apostolicae Sedis” (1982), s. 423–425, tłum. polskie: <https://opusdei.org/pl-pl/article/konstytucja-apostolska-ut-sit/> (07.10.2022). Szerzej na temat misji Opus Dei: P. O’Callaghan, *La missione della Prelatura dell’Opus Dei*, w: *Studi sulla prelatura dell’Opus Dei: a venticinque anni dalla costituzione apostolica „Ut sit”*, a cura di E. Baura, Edizioni Santa Croce, Roma 2008, s. 100–108.

2 E. Baura, *Finalità e significato dell’erezione di una prelatura personale*, w: *Studi sulla prelatura dell’Opus Dei*, s. 57–58.

przez nich „Nasz Ojciec”, ma ogromny autorytet – i dlatego to, co mówił czy pisał na interesujący nas temat odcisnęło się bardzo na wiernych świeckich prałatury. W kolejnej części artykułu zostanie przedstawione, w jaki sposób formuje się świeckich do liturgii.

1. Założyciel Opus Dei o liturgii

W osobistym życiu św. Josemaríi – świętego kapłana, liturgia odgrywała ogromne znaczenie. Ze wszystkich wspomnień osób znających go jasno wynika, że każda msza święta była dla niego ogromnym przeżyciem. Mimo to nie pozostawił żadnego systematycznego wykładu dotyczącego liturgii. To, jak wyobrażał sobie rolę liturgii w życiu chrześcijan i szczególnie wiernych Opus Dei, możemy odtworzyć na podstawie stwierdzeń zawartych w jego pismach, a także wspomnieniach osób, które go znały. Życie św. Josemaríi jest bardzo dobrze udokumentowane: pozostało sporo jego pism, które obecnie w dużej części są już opublikowane w edycjach krytycznych, a także zachowały się liczne świadectwa osób współpracujących ze świętym³. Stąd wiemy, w miarę dobrze, jak osobiście żył pobożnością liturgiczną i w jaki sposób skłaniał innych do życia liturgią.

Zacznijmy od przyjrzenia się temu, jak święty rozumiał pojęcie liturgii. Otóż dla niego jest to: „Ukazanie wszystkich tajemnic Chrystusa, tak żywe i doskonałe, że w tajemniczy sposób są w nim odnawiane i na nowo oddziałują”⁴. Według Escrivy podstawową funkcją liturgii jest budowanie synowskiej relacji z Bogiem:

choć Kościół wkłada pewne modlitwy w usta wiernych, to chce, aby każdy zwracał się do Boga osobiście, z sercem synowskim; dlatego, gdy zaprasza ich do

3 Cf. A. Miralles, *San Josemaría y la liturgia: una aproximación sobre los años anteriores al concilio*, w: *San Josemaría e il pensiero teologico: atti del convegno teologico*, a cura di J. López Díaz, Roma, 14–16.11.2013, vol. 2, Edizioni Santa Croce, Roma 2015, s. 27.

4 Tłumaczenie własne: „Representación de todos los misterios de Cristo, tan viva y perfecta, que se renuevan y vuelven a efectuar misteriosamente en ella”. „Un esquema de meditación sobre la Misa, 9–IX–1938” (Josemaría Escrivá de Balaguer, *Camino: Edición crítico-histórica*, a cura di P. Rodríguez, Rialp, Madrid 2004, s. 676). Dodajmy, że cytowana tu pozycja to wydanie krytyczne Drogi, najbardziej znanego dzieła świętego.

wspólnej modlitwy, wokół kapłana, to po to, aby żyli jednością Ciała Mistycznego, nie przestając traktować Jezusa Chrystusa ufnie i po synowsku⁵.

Święty Josemaría wskazywał także na ważną rolę liturgii w życiu chrześcijan. Píše na przykład w swoim najbardziej znanym dziele pt. *Droga*:

Miej cześć i szacunek dla świętej liturgii Kościoła i jej poszczególnych ceremonii. Wypełniaj je wiernie. – Czyż nie widzisz, że my, biedni ludzie, odczuwamy potrzebę, aby nawet to, co jest największe i najszlachetniejsze, docierało do nas przez zmysły?⁶

Święty podkreślał także, że osobista pobożność chrześcijanina nie może wykluczać uczestnictwa w publicznym życiu Kościoła⁷, a zwłaszcza w sakramentach⁸ (oczywiście chodziło tu przede wszystkim o mszę świętą i sakrament pokuty). Co więcej: w modlitwie ustnej i myślniej powinno się korzystać z tekstów liturgicznych⁹. Dorzućmy do tego, że jego homilie były zawsze pełne odniesień do liturgii¹⁰.

Josemaría w latach przed soborem wspierał aktywne uczestnictwo wiernych i częste przystępowanie do komunii świętej. Podkreślał fakt, że we mszy świętej ofiara jest składana przez kapłana i wiernych, któ-

5 Tłum. własne: „aun cuando pone en labios de los fieles unas determinadas oraciones, la Iglesia quiere que cada uno se dirija a Dios personalmente, con corazón de hijo; por eso, cuando les invita a rezar juntos, alrededor del sacerdote, es para que vivan la unidad del Cuerpo Místico, pero sin dejar de tratar confiada y filialmente a Jesucristo” (List z 30.04.1946 roku, cyt. za: A. Miralles, *San Josemaría y la liturgia*, s. 28).

6 J. Escrivá de Balaguer, *Droga*, tłum. z hiszp. J. Jarco, Księgarnia św. Jacka, Katowice 1998, n. 522, s. 192.

7 „El cristiano que se aísla en una piedad privada, no participa como conviene de la corriente santificadora de la Iglesia (vid y sarmiento)” (Notatka z roku 1937, cytowana w: J. Escrivá de Balaguer, *Camino: Edición crítico-histórica*, s. 677).

8 „Pocas devociones y constantes – Mejor, frecuencia de sacramentos” (J. Escrivá de Balaguer, *Camino: Edición crítico-histórica*, s. 704).

9 „Twoja modlitwa powinna być liturgiczna. – Obyś polubił odmawianie psalmów, modlitw mszalnych zamiast modlitw prywatnych” (J. Escrivá de Balaguer, *Droga*, n. 86, s. 56).

10 A. Miralles, *San Josemaría y la liturgia*, s. 35: „Si san Josemaría deseaba y aconsejaba que la oración de cada uno fuera litúrgica, su predicación estaba informada por el mismo criterio”.

rzy sami są składającymi ofiarę Chrystusa, i ofiarowującymi samych siebie¹¹. Już w 30. latach zwracał uwagę na to, że komuniam wiernych powinna być regułą, a nie wyjątkiem¹².

Osoby przebywające ze świętym wspominają o tym, że skłaniał zawsze świeckich do aktywnego uczestnictwa we mszy świętej. Starał się też, aby dawać przykład wierności normom liturgicznym Kościoła. Wśród licznych świadectw jednym z najbardziej znaczących jest świadectwo, które odnosi się do życia w rezydencji uniwersyteckiej Jenner z 1940 roku:

[św. Josemaría] starannie przestrzegał norm liturgicznych Kościoła. W ich ramach dbał o to, aby uczestnicy jak najaktywniej uczestniczyli w Najświętszej Ofierze. Codziennie odprawiano ją dialogicznie to znaczy, że nie tylko ministrant odpowiadał, jak to było wówczas w kościołach w zwyczaju, ale my wszyscy odpowiadaliśmy powoli i unisono¹³.

W całej mszy świętej Escriva zwracał zawsze szczególną uwagę na godne traktowanie Jezusa eucharystycznego¹⁴, ale też na to, że w ogóle istnieją reguły dobrego wychowania w pobożności eucharystycznej¹⁵.

11 „El sacrificio es ofrecido a Dios juntamente por el sacerdote y los fieles [...] Los fieles son oferentes y ofrendas al mismo tiempo: ofrecen a Dios el sacrificio de Cristo, y se ofrecen con Cristo, de modo que es el sacrificio de Cristo y de todos” (Notatka z roku 1938, cytowana w: J. Escrivá de Balaguer, *Camino*: Edición crítico-histórica, s. 677).

12 Por. A. Miralles, *San Josemaría y la liturgia*, s. 33.

13 Tłumaczenie własne: „Se ajustaba [san Josemaría] cuidadosamente a las normas litúrgicas de la Iglesia. Dentro de éstas, procuraba que los asistentes participaran lo más activamente posible en el Santo Sacrificio. Diariamente se celebraba «dialogada», es decir, no respondía sólo el ayudante, como era usual entonces en las iglesias, sino que todos contestábamos de modo pausado y al unísono” (za: A. Miralles, *San Josemaría y la liturgia*, s. 33–34).

14 „«Obchodźcie się z Nim dobrze» – mówił ze łzami w oczach pewien sędziwy biskup do nowych kapłanów, których właśnie wyświęcił. – Panie! Któż mi użyczy donośnego głosu i odpowiedniego autorytetu, bym mógł w ten sposób wołać do uszu i serc jakże licznych chrześcijan. Jakże licznych!» (J. Escrivá de Balaguer, *Droga*, n. 531, s. 196–197).

15 „W pobożności również istnieją formy grzecznościowe [urbanidad – hiszp. dobre wychowanie kg]. Naucz się ich. – Żał ogrania na widok tych «pobożnych» osób, które nie potrafią się zachować podczas Mszy świętej – chociaż uczestniczą w niej codziennie – nie potrafią ani przeżegnać się (robią w pośpiechu jakieś dziwaczne ruchy), ani zgiąć kolan przed tabernakulum (ich śmieszny sposób przyklęknięcia zakrawa na

Święty Josemaría troszczył się także o to, by formować swoich duchowych synów przez architekturę sakralną i wystrój kaplic. Miał na ten temat wyrobione zdanie; chciał, aby zawsze troszczono się, by oratoria Opus Dei były zadbane¹⁶, ozdobione w dobrym guście, ale i skromnie¹⁷, bo nie był zwolennikiem jakiegoś rozbuchanego barokizmu.

Zwraca się też uwagę na fakt, że św. Josemaría jeszcze przed Soborem Watykańskim II nie był bynajmniej wrogiem ołtarza *coram populo*; w siedzibie centralnej Opus Dei, villa Tevere, znajdującej się przy ulicy Bruno Buozzi w Rzymie, zarówno kościół prałacki *santa Maria della Pace*, ukończony w 1959 roku¹⁸, jak i na przykład kaplica Apostołów, ukończona rok wcześniej, mają ołtarz *coram populo*¹⁹, choć faktycznie sporo mniejszych kaplic ukończonych w podobnym terminie ma ołtarz *coram Deo*.

Założyciel Opus Dei był także świadomy tego, że formacja liturgiczna członków Dzieła i osób uczestniczących w jego formacji powinna odbywać się także poprzez konkretne zajęcia, które nazywał Dobre

kpiny), ani pochylić z uszanowaniem głowy przed wizerunkiem Matki Najświętszej” (J. Escrivá de Balaguer, *Droga*, n. 541, s. 198).

16 Pisał w swojej *Instrucción* dla członków Dzieła z 9.01.1935 roku: „Pienso que las personas que ponen amor en todo lo que se refiere al culto, que hacen que las Iglesias estén digna e decorosamente conservadas y limpias, los altares resplandecientes, los ornamentos sagrados pulcros y cuidados, Dios las mirará con especial cariño, y les pasará más fácilmente por alto sus flaquezas, porque demuestran en esos detalles que creen y aman” (za: A. Miralles, *San Josemaría y la liturgia*, s. 29).

17 A. Miralles, *San Josemaría y la liturgia*, s. 29–30. Święty Josemaría ukazuje to dobrze w: J. Escrivá de Balaguer, *Droga*: „Widziałeś mnie, jak odprawiałem Mszę świętą przy ołtarzu pozbawionym wszelkich ozdób – tylko stół. Wielki krzyż. Świeczniki proste, surowe. Grube woskowe świece, wznoszące się jedna za drugą coraz wyżej aż do wysokości krzyża. Front ołtarza w liturgicznym kolorze dnia. Obszerny ornat. Szeroki bogaty kielich prostego kształtu. Żadnych świateł elektrycznych, za którymi nie przepadamy. – A jednak trudno ci było opuścić kaplicę, tak dobrze się w niej czułeś. Czy widzisz, jak prowadzi do Boga, jak do niego przybliżyła ścisła surowość liturgiczna?” (n. 543, s. 198–199).

18 A. Miralles, *San Josemaría y la liturgia*, s. 32.

19 A. Miralles, *San Josemaría y la liturgia*, s. 31: „Estos deseos pudo llevarlos a cabo cuando se trasladó a Roma y promovió la construcción de los edificios de la sede central del Opus Dei, y en ellos el oratorio dedicado a los Santos Apóstoles, de estilo románico y con altar *coram populo*; se terminó en 1958”.

wychowanie w Domu Bożym²⁰. Kiedy w latach czterdziestych powstało pierwsze Centrum Studiów dla członków Dzieła, postępował według tej samej linii. Wspomina o tym jeden z członków Dzieła: „Do codziennej celebracji Mszy świętej przygotowywaliśmy się z liturgicznym rygiem i śpiewami, które pomagały nam głęboko przeżywać Najświętszą Ofiarę. Pobożny ksiądz Don Enrique Masó, bliski przyjaciel błogosławionego Josemaríi i wielki znawca muzyki sakralnej, był naszym nauczycielem śpiewu”²¹.

Zasady, na których tutaj opierał się święty znajdują się też w n. 523 Drogi:

Powiedziano kiedyś, że Kościół śpiewa, gdyż sama mowa nie wystarczyłaby do modlitwy. – Jako chrześcijanin, i to chrześcijanin wybrany, powinieneś nauczyć się śpiewu liturgicznego²².

Tak więc podsumowując, możemy powiedzieć, że św. Josemaría nie tylko, że uważał formację liturgiczną za bardzo ważną część formacji świeckich w Dziele, ale też pod wieloma względami był prekursorem Soboru Watykańskiego II. Niemniej jednak czas soboru i zwłaszcza postconcillium były to czasy trudne dla świętego Josemaríi.

Święty zdawał sobie sprawę, że w historii Kościoła lata posoborowe często są czasami zamieszania. Dlatego kładł szczególny nacisk na konieczność posłuszeństwa wobec hierarchii: „[obecne czasy] wymagają także stałości w wierze, ducha nadprzyrodzonego, miłości do Boga i do Kościoła Bożego, wierności Biskupowi”²³.

²⁰ Uwaga z dnia 14.03.1932 roku cytowana w: J. Escrivá de Balaguer, *Camino: Edición crítico-histórica*, s. 690: „Ha de començar a instruírseles por lo que pudiéramos llamar «Urbanidad de la Casa de Dios», que realmente serán nociones de Liturgia”.

²¹ Tłumaczenie własne: „Preparábamos la celebración diaria de la Santa Misa con rigor litúrgico y cantos, que ayudaban a vivir hondamente el santo Sacrificio. Un piadoso sacerdote, don Enrique Masó, muy amigo del Beato Josemaría y muy perito en música sacra, fue nuestro profesor de canto” (J. M. Casciaro, *Vale la pena. Tres años cerca del Fundador del Opus Dei: 1939–1942*, Rialp, Madrid 1998, s. 188).

²² J. Escrivá de Balaguer, *Droga*, n. 523, s. 192.

²³ List z 24 X 1965, nr 4, cyt. za: A. Vázquez de Prada, *Założyciel Opus Dei: życie Josemaríi Escrivy*, t. 3: *Boże drogi na ziemi*, tłum. P. Skibiński, Wydawnictwo M, Księgarnia św. Jacka, Kraków 2006, s. 555.

Założyciel Opus Dei bardzo cierpiał z powodu nadużyć w dziedzinie liturgii dokonujących się w niektórych częściach Kościoła po soborze. Kładł wielki nacisk na to, by nie utracić jej rzeczywistego sensu. Pisał:

Trzeba jednoczyć ten nieprzeliczony Lud w kulcie liturgicznym, ucząc go – pozostając zawsze wiernym nauce Kościoła i temu, co Hierarchia prawomocnie postanawia – kochać Mszę Świętą, nie rozmywając głębokiego sensu liturgii w prostym symbolizmie wspólnotowym. Ponieważ w liturgii powinno się dokonywać tajemne, osobiste spotkanie człowieka z jego Bogiem, w dialogu oddania czci, dziękczynienia, prośby i zadośćuczynienia²⁴.

Zmiany zachodzące w liturgii po soborze przyjmował w duchu posłuszeństwa Kościołowi, chociaż co najmniej w niektórych przypadkach nie był ich entuzjastą:

Jeszcze raz zmieniają nam liturgię Mszy Świętej. Przy mych niemal sześćdziesięciu trzech latach staram się z pomocą Javiego być posłusznym Matce Kościołowi w najdrobniejszych szczegółach, chociaż nie mogę zaprzeczyć, że bolą mnie pewne niepotrzebne zmiany. Ale będę zawsze z radością posłuszny²⁵.

I właśnie posłuszeństwo Kościołowi w dziedzinie liturgii wielokrotnie podkreślał²⁶.

Dodajmy, że w Opus Dei wszystkie normy liturgiczne ustalone przez hierarchię były wprowadzane bez żadnego ociągania.

2. Formacja liturgiczna w Opus Dei

W poprzedniej części naszego wywodu staraliśmy się uwypuklić to, co mówił założyciel Opus Dei na temat liturgii i formacji liturgicznej. Ponieważ dla członków Opus Dei był i jest ogromnym autorytetem; jego duch jest stałym punktem odniesienia dla formacji, jaką otrzymują wierni świeccy w Opus Dei.

²⁴ List z 15.08.1964, nr 19, za: A. Vázquez de Prada, Założyciel Opus Dei, s. 555.

²⁵ Cytat za: A. Vázquez de Prada, Założyciel Opus Dei, s. 557.

²⁶ A. Vázquez de Prada, Założyciel Opus Dei, s. 557.

Opus Dei żyje z Eucharystii, chociaż znaczna część jego wiernych uczestniczy we mszach świętych w kościołach swoich diecezji, a nie w mszach odprawianych przez księży z Dzieła²⁷, bowiem większość wiernych Opus Dei to supernumerariusze i supernumerarie, którzy mieszkają poza ośrodkami Dzieła, a spośród których znaczna większość żyje w małżeństwie. Uczestniczą oni na co dzień we mszach świętych w swoich parafiach. We mszach w ośrodkach celebrowanych przez kapłanów z prałatury uczestniczą zwykle tylko numerariusze i numerarie, a więc osoby żyjące w celibacie apostołskim.

Prałatura Opus Dei posiada też własny kalendarz liturgiczny zaaprobowany 10 listopada 2012 roku przez Kongregację do Spraw Kultu Bożego²⁸. Oczywiście prawie wszystkie święta liturgiczne w konkretnych ośrodkach Opus Dei obchodzi się w zgodzie z kalendarzem liturgicznym diecezji, w których one się znajdują, ale jest niewielka ilość celebracji obchodzonych specjalnie w prałaturze. Najlepszym przykładem jest chyba dzień 14 lutego, w którym obchodzi się rocznicę założenia Sekcji Żeńskiej Opus Dei oraz Stowarzyszenia Kapłańskiego Świętego Krzyża, co powoduje konieczność przesunięcia święta Cyryla i Metodego²⁹.

Życie pobożnościowe członków Opus Dei jest ujęte w pewien zespół zwyczajów, nazywanych planem życia duchowego. Zawiera on intensywne życie sakramentalne: codzienne uczestnictwo we mszy świętej, będącej centrum i korzeniem życia duchowego, i przyjęcie, jeśli jest to możliwe, codziennej komunii świętej oraz praktykę cotygodniowej spowiedzi sakramentalnej; życie modlitwy opierające się na modlitwie myślniej, lekturze Pisma Świętego i ksiązkach duchowych, nawiedzenie Przenajświętszego Sakramentu, a także umartwienia.

Ale jak to w praktyce wygląda? Warto pamiętać, że znaczna większość wiernych prałatury uczestniczy w życiu liturgicznym w swoich parafiach. Otóż formacja liturgiczna świeckich członków Dzieła odbywa się na wielu poziomach.

Część formacji liturgicznej, jaką otrzymują członkowie Opus Dei dokonuje się poprzez poznawanie pism i życia założyciela Opus Dei. Wierni prałatury czytają regularnie jego dzieła, a pozycje o charakterze forma-

27 E. Baura, *Finalità e significato dell'erezione di una prelatura personale*, s. 59.

28 Protokół 626/12/L.

29 Dokument wewnętrzny *Celebraciones en familia*, Roma 2017, s. 8.

cyjnym publikowane w Opus Dei na różne sposoby odnoszą się do tego, co on mówił. Stąd nie może dziwić, że w tym Dziele liturgia i formacja liturgiczna ma duże znaczenie. Również sugeruje się wiernym zapoznanie się z Magisterium Kościoła w dziedzinie liturgicznej.

Następnie ważną częścią formacji liturgicznej są zwyczaje i tradycje praktykowane w Opus Dei³⁰. Wśród zwyczajów o charakterze liturgicznym, jakie praktykują członkowie Dzieła, na pierwszym miejscu znajduje się codzienna msza święta, którą wierni starają się przeżywać w sposób aktywny³¹. Msza święta bywa czasem sprawowana po łacinie. Dość rozpowszechnioną praktyką wśród członków Dzieła jest korzystanie z mszalików. Tradycyjnie po Eucharystii wierni modlą się, dziękując (każdy prywatnie) przez 10 minut za dary, jakie otrzymali w czasie „Ofiary Ołtarza”³². W formacji wiernych świeckich wielkie znaczenie mają kaplice znajdujące się w ośrodkach Dzieła, o które zawsze wierni bardzo się troszczą, zgodnie z powiedzeniem, że kaplica powinna być najlepszym pomieszczeniem w ośrodku Opus Dei.

Pogłębienie pobożności eucharystycznej dokonuje się także poprzez szereg innych zwyczajów: jak np. codzienne nawiedzenie Przenajświęt-

³⁰ Jest to część tak zwanego planu życia. J. L. Llanes, *Iglesia en el mundo: la secularidad de los miembros del Opus Dei*, w: P. Rodríguez, F. Ocariz, J. L. Illanes, *El Opus Dei en la Iglesia: introducción eclesiológica a la vida y el apostolado del Opus Dei*, Rialp, Madrid 2014, s. 260.

³¹ E. Baura, *Finalità e significato dell'erezione di una prelatura personale*, s. 59–60: „È proprio nella santa Messa che i fedeli della prelatura dell'Opus Dei hanno il centro e la radice della loro vita spirituale, e tutto il loro sforzo deve rivolgersi a convertire la loro giornata in una Messa, mediante l'offerta del loro lavoro e delle altre occupazioni giornaliere, che cercano di presentare in unione con l'offerta di Cristo sull'altare. L'Eucaristia ha pertanto un ruolo costitutivo della prelatura che trascende l'aspetto meramente devozionale. Anche l'Eucaristia in quanto presenza reale di Cristo vivifica questa particolare comunione, giacché nelle sedi dei Centri pastorali della prelatura occupa il posto preminente, logicamente, il tabernacolo, al punto che san Josemaría amava calcolare la presenza dell'Opus Dei in una città o in un Paese in base al numero di tabernacoli”.

³² Opis zwyczajów panujących w Opus Dei zawarty w publikacji wewnętrznej Opus Dei: *De Spiritu*. W punkcie 76. czytamy: „En nuestros oratorios, después de la Santa Misa en la que han recibido la Sagrada Eucaristía, todos darán gracias durante diez minutos, de modo privado; terminado este tiempo, cantarán o recitarán el Trium puerorum con el Salmo 150 y las oraciones litúrgicas correspondientes”.

szego Sakramentu³³ czy komunია duchowa; w ośrodkach Opus Dei codziennie pisze się krótki praktyczny komentarz do Ewangelii czytanej w czasie mszy świętej³⁴; co tydzień w czwartek w ośrodkach panuje zwyczaj odmawiania hymnu *Adoro Te Devote*, zachęca się do jego rozważania tego dnia³⁵; w czwartek przed pierwszym piątkiem miesiąca organizuje się wystawienie Najświętszego Sakramentu, w trakcie którego wierni prałatury rozważają tajemnice Eucharystii³⁶. Co sobotę w ośrodkach praktykuje się błogosławieństwo Przenajświętszym Sakramentem. Podkreślenie znaczenia Eucharystii występuje także w zwyczaju celebrowania w ośrodkach rocznicy pierwszej komunii założyciela Opus Dei. Specjalna cześć dla Eucharystii jest również wyrażona w celebracji uroczystości Bożego Ciała: w ośrodkach Dzieła przez cały tydzień po święcie jest praktykowane uroczyste wystawienie Najświętszego Sakramentu³⁷. Także zgodnie z nauczaniem Założyciela zachęca się wiernych, aby ich modlitwa zarówno ustna, jak i myślna była liturgiczna.

Poza tym warto wspomnieć o kursach corocznych, podczas których niektórzy członkowie Dzieła żyjący w celibacie (numerariusze i numerarie) otrzymują takie przedmioty jak w seminariach. Organizuje się też parodniowe spotkania członków supernumerariuszy, w czasie których także oni otrzymują formację chrześcijańską, w tym liturgiczną. Na

33 *De Spiritu*, Appendix, 34: „Entre otras devociones eucarísticas, quiso que los fieles del Opus Dei cumplieren cada día—si es posible, a mediodía, después de la comida—la Norma de la visita al Santísimo, señalando que se recen, en forma dialogada, tres *Pater Noster*, *Ave Maria* y *Gloria*, y se concluya recitando la comunión espiritual, con la forma acostumbrada, en el idioma del país”.

34 *De Spiritu*, 81: „En todas las sedes de los Centros, hágase el comentario del Evangelio cada día, para leerlo en la forma acostumbrada”.

35 *De Spiritu*, 77: „En todos los Centros del Opus Dei donde los jueves se haga la oración de la mañana ante el Santísimo Sacramento expuesto—aunque sea a través de la puerta de cristal de sagrario—los que se hallan presentes recitarán o preferiblemente cantarán el himno *Adoro Te devote*. Las demás personas de nuestra Familia procurarán rezar este himno individualmente, en cualquier momento del día. Todos, además, meditará este himno en la oración de la mañana o en de la tarde”.

36 *De Spiritu*, 74: „Durante la noche del primer jueves de cada mes, en que se tiene exposición solemne del Santísimo Sacramento, todos hacen—cada uno según su turno—un rato de adoración hasta la reserva del Santísimo”.

37 *De Spiritu*, 75: „Siempre se celebrará con especial devoción y solemnidad la fiesta del Santísimo Cuerpo y Sangre de Cristo; y en los oratorios de la Prelatura del Opus Dei se tendrá bendición eucarística, también en los siete días siguientes”.

kursach formacyjnych przeznaczonych dla nich regularnie pogłębia się znajomość liturgii poprzez różne wykłady na ten temat (na przykład w tym roku jednym z głównych tematów jest Eucharystia), ale też uczy się śpiewu liturgicznego (podobnie jak to zalecał założyciel Opus Dei).

W czasie dotychczasowych rozważań wśród aktów liturgicznych przyglądaliśmy się Eucharystii, ale warto wspomnieć, że członkowie Dzieła praktykują regularną (cotygodniową) spowiedź, która jest dla nich niezwykle ważnym środkiem formacji.

Warto zauważyć, że jeśli chodzi o liturgię godzin, to nie ma tu żadnych sugestii ani zaleceń ze strony prałatury dla wiernych świeckich.

Wreszcie dodajmy, że w apostołstwie członków Opus Dei dużą rolę odgrywa stosunek do sakramentów, zwłaszcza Eucharystii³⁸, ale także do sakramentu spowiedzi, chrztu czy sakramentu małżeństwa.

* * *

Podsumowując, możemy powiedzieć, że formacja liturgiczna świeckich członków Opus Dei jest ważną częścią całej ich formacji. Jest ona dokonywana na różne sposoby, poczynawszy od poznawania nauczania założyciela Opus Dei, zachęcania do regularnego i aktywnego uczestnictwa we mszy świętej, poprzez korzystanie przez wiernych z tekstów liturgicznych do swojej pobożności prywatnej, lekcje poświęcone zarówno zasadom teoretycznym dotyczącym sakramentu, jak i zajęcia praktyczne (jak nauka śpiewu liturgicznego), ale też regularne korzystanie z sakramentu spowiedzi. Liturgia stawiana jest w centrum i powinna odgrywać znaczącą rolę w ich życiu.

Bibliografia

- Baura E., *Finalità e significato dell'erezione di una prelatura personale*, w: *Studi sulla prelatura dell'Opus Dei: a venticinque anni dalla costituzione apostolica „Ut sit”*, a cura di E. Baura, Edizioni Santa Croce, Roma 2008, s. 35–67.
- Casciaro J. M., *Vale la pena. Tres años cerca del Fundador del Opus Dei: 1939–1942*, Rialp, Madrid 1998.

³⁸ Por. F. Ocáriz, *La prelatura dell'Opus Dei: apostolato „ad fidem” ed ecumenismo*, w: E. Baura, *Studi sulla prelatura*, s. 117–118.

- Escrivá de Balaguer J., *Camino: Edición crítico-histórica*, a cura di P. Rodríguez, Rialp, Madrid 2004.
- Escrivá de Balaguer J., *Droga*, tłum. z hiszp. J. Jarco, Księgarnia św. Jacka, Katowice 1998.
- Joannes Paulus II, *Constitutio Apostolica „Ut Sit”, „Acta Apostolicae Sedis”* (1982), s. 423–425, tłum. polskie: <https://opusdei.org/pl-pl/article/konstytucja-apostolska-ut-sit/> (07.10.2022).
- Llanes J. L., *Iglesia en el mundo: la secularidad de los miembros del Opus Dei*, w: P. Rodríguez, F. Ocariz, J. L. Illanes, *El Opus Dei en la Iglesia: introducción eclesiológica a la vida y el apostolado del Opus Dei*, Rialp, Madrid 2014, s. 195–293.
- Miralles A., *San Josemaría y la liturgia: una aproximación sobre los años anteriores al concilio*, w: *San Josemaría e il pensiero teologico: atti del convegno teologico*, Roma, 14–16.11.2013, a cura di J. López Díaz, vol. 2, Edizioni Santa Croce, Roma 2015, s. 27–37.
- O’Callaghan P., *La missione della Prelatura dell’Opus Dei*, w: *Studi sulla prelatura dell’Opus Dei: a venticinque anni dalla costituzione apostolica „Ut sit”*, a cura di E. Baura, Edizioni Santa Croce, Roma 2008, s. 89–108.
- Ocariz F., *La prelatura dell’Opus Dei: apostolato „ad fidem” ed ecumenismo*, w: E. Baura, *Studi sulla prelatura dell’Opus Dei: a venticinque anni dalla costituzione apostolica „Ut sit”*, Edizioni Santa Croce, Roma 2008, s. 109–126.
- Vázquez de Prada A., *Założyciel Opus Dei: życie Josemaríi Escrivy*, t. 3: *Boże drogi na ziemi*, tłum. P. Skibiński, Wydawnictwo M, Księgarnia św. Jacka, Kraków 2006.